

Teie

21.05.2008 nr

Õiguskantsler 28.11.2008 nr 6-1/080996/00808156

Lõppvastus

Austatud avaldaja

Tänan Teid veelkord mulle saadetud avalduse eest, milles tõstatisite küsimuse erakondade liikmete nimekirjade avalikustamise põhiseaduspärasuse kohta.

Analüüsinud Teie avaldust, justiitsministri seisukohti ning asjassepuutuvaid õigusnorme, asun seisukohale, et erakonnaseaduse § 8 lg 2¹ ja avaliku teabe seaduse § 28 lg 1 p 28 ei ole Eesti Vabariigi põhiseadusega vastuolus.

Järgnevalt annan Teile ülevaate avalduse lahendamisest Õiguskantsleri Kantseleis ning asjaoludest ja põhjustest, millele tuginedes jõudsin eelkirjeldatud seisukohale.

I Asjaolud ja menetluse käik

1. 21.05.2008 pöördusite minu poole palvega kontrollida erakondade liikmete nimekirjade avalikustamise põhiseaduspärasust. Märkisite avalduses, et kuivõrd erakondade nimekirjades on kokku kümneid tuhandeid liikmeid, kogutakse ja talletatakse seega suure osa aktiivsete elanike kohta väga konkreetseid andmeid nende veendumuste ja maailmavaate kohta.

2. Rõhutasite, et põhiseaduse (PS) § 42 sätestab selgesõnaliselt, et riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi Eesti kodaniku vaba tahte vastaselt koguda ega talletada andmeid tema veendumuste kohta. Teie hinnangul pärsib massiline andmete kogumine aktiivsete kodanike veendumuste kohta ning nende levitamine paljudel juhtudel kõnealuste inimeste ametialast ja erialast karjääri ning tihti ka nende töövõimalusi üldse.

3. Alustasin Teie avalduse alusel menetluse ja palusin justiitsministri seisukohta järgmistes küsimustes:

1. Mis on erakonnaliikmete avalikustamise eesmärk ning kas see eesmärk on tema hinnangul legitiimne?
2. Kas erakonnaliikmete avalikustamine on proportsionaalne meede? Kas seda eesmärki oleks võimalik saavutada inimestele vähem koormaval viisil, näiteks võimaldades põhjendatud huvi korral juurdepääsu erakondade nimekirjadele?

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

4. Justiitsminister rõhutas oma vastuses, et "Põhiseadus tõstab erakondi võrreldes teiste ühingutega nende tähtsuse tõttu eriliselt esile (§ 48). Tänapäeva parlamenti on mõeldamatu ette kujutada ilma erakondadeta. Nad on demokraatlikus otsuste kujundamise protsessis asendamatu tähtsusega. Riigikohus on võtnud kasutusele isegi "erakonnademokraatia" mõiste, viidates sellele, et nimekirjavalimiste puhul annavad valijad lõppkokkuvõttes toetuse teatud erakonna maailmavaatele ja erakonnale¹. Erakondade roll on eriline selle poolest, et vaid erakonnad võivad Riigikogu valimistel osaleda oma nimekirjaga. Seadusandjal on õigus otsustada, milliseid poliitilisi ühendusi tunnustada erakonnana ehk millistel ühendustel on erakondade seadustega antud eriõigused. Seadusandja võib erakondade asutamiseks kehtestada tavaliste ühendustega võrreldes täiendavaid nõudmisi, kujundades erakonna kui õigusinstituudi. Arvestades erakondade suurt tähendust poliitilises elus, peavad seadusandja kehtestatud reeglid poliitilisele ühinemisevabadusele erakondade vormis olema mõistlikud². Piiranguid saab õigustada poliitilise protsessi efektiivse funktsioneerimise tagamisega³".

5. Justiitsminister möönis, et "Põhiõigusesse otsesema või kaudsema sekkumise oht eksisteerib alati, kui jutt käib üheselt tuvastatava isiku kohta käivate andmete töötlemisest⁴. Siinkohal seisneb kõrgendatud huvi vastava mittetulundusühingu loomise olemuslikus eesmärgis, milleks on EKS § 1 lg 1 kohaselt oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse teostamine."

6. Erakonnaliikmete nimekirjade avalikustamise eesmärgi on justiitsminister defineerinud läbi sisemise ja välimise aspekti järgmiselt: "Sisemise aspektina saab käsitleda erakondade enda poolt teostatavat kontrolli seoses isikute kuulumisega mitmesse erakonda. Avalike nimekirjade korral on lihtne veebipäringut kasutades tuvastada, kas isik kuulub varasemalt mõnesse poliitilisse ühingusse. Erakonnaliikmete nimekirjadele juurdepääsupiirangu kehtestamine tähendaks lisakoormust erakondade juhatustele teabenõuete esitamise näol. Teiste erakondade nimekirju jälgides on poliitiline ühendus kursis ka oma liikmete arvu hetkeseisuga. Teatavasti loetakse erakonnas vähemalt 1000-liikmelist ühendust (EKS § 6 lg 2)."

7. Välimise aspekti kohta selgitas minister, et "Nimekirjade avalikustamise välimise aspektina on käsitletav avalikkuse kõrgendatud huvi erakondadesse kuuluvate isikute vastu. Avalikustamine tagab organisatsiooni toimimise läbipaistvuse ning maandab korruptsiooniriski. Küsimus on, kas on tagatud õigus kuuluda erakondadesse ning vabalt levitada oma ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni. Sellele küsimusele vastamiseks tuleks tuvastada, kas on isikuid, kes erakonnaliikmete nimekirjade avalikustamise tõttu erakonda astumisest loobuvad ning mis on sellisel juhul antud kaalutluse aluseks. Justiitsministrile teada olevalt selliseid juhtumeid ei ole."

8. Seoses minu küsimusega, kas avalikustamise eesmärgi oleks võimalik saavutada vähem koormaval viisil, näiteks võimaldades põhjendatud huvi korral juurdepääsu andmetele, vastas justiitsminister: "Siinkohal ei saa lugeda korrektseks argumenti, mille kohaselt pärsib nimekirjade avalikustamine inimeste ametialast ja erialast karjääri. Oluline ei ole asjaolu, kas erakondade nimekirjad on avalikud või mitte. Juurdepääsupiirangu puhul on erakonnaliikmeid puudutavat infot võimalik teabenõudega niikuinii välja nõuda. Pigem lasub siinkohal vastutus isikutel, kes antud andmetele tähelepanu osutavad. Teatavasti tuleneb põhiseaduse §-st 12 lg 1 ebavõrdse kohtlemise keeld. Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti

¹ RKPJKo 2.05.2005 3-4-1-3-05 - RT III 2005, 16, 158.

² RKPJKo 19.05.2005 3-4-1-1-05 - RT III 2005, 13, 128.

³ T. Annus. Riigiõigus. Juura AS. Tallinn, 2006, lk. 70-71.

⁴ I. Pilving. Õigus isikuandmete kaitsele. Juridica VIII 2005, lk. 535.

varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Seega kehtib vastav keeld ka võrdsete kandidaatide korral isiku kõrvalejätmisele tema veendumuste tõttu."

9. Justiitsminister märkis, et erakonnaliikmete nimekirjade avalikustamine on legitiimne. Vahendi sobivusega seoses leidis minister, et antud juhul on valitud vahend liikmete ees- ja perekonnanime ning isikukoodi avalikustamine. Nimi ning isikukood võimaldab teha andmetest huvitatud isikul järelduse, kas tegu on talle huvi pakkuva isikuga või ainult samanimelise isikuga. Seega on vahend sobiv teadmaks, millised isikud kuuluvad erakonda.

10. Vahendi vajalikkusega seoses märkis justiitsminister, et miinimumnõuded isikute eristamiseks on nende nimi ning teisest samanimelisest isikust eristav sünniaeg või isikukood. Isikukoodi kasutamine on efektiivsem juhtudel, kui nii nimi kui ka sünniaeg kattuvad. Antud olukorras ei nõuta teisi isikut identifitseerivaid andmeid, näiteks delikaatseid isikuandmeid, mille kogumine võiks olla isikule koormav, aga samas ebavajalik nimekirjade koostamise eesmärki silmas pidades. Nõutud on minimaalsed andmed, et oleks võimalik nimekiri esitada ja isikuid eristada.

11. Lõpetuseks on justiitsminister puudutanud ka eraelu puutumatuse põhiõigust: "Eraelu kaitse riiveala hõlmab isikuandmeid. Siinkohal seisneb põhiõiguse riive isiku nime ning isikukoodi avaldamises. Sellele vastandub erakonna kui ühenduse eripära ning avalikkuse kõrgendatud huvi. Küsimus on, kas avalikkuse kõrgendatud huvi on siinkohal õigustatud ning kas põhiõiguse riive on niivõrd intensiivne, et see kaalub üles erakonnaliikmete nimekirjade avalikustamise. Tuleb asuda seisukohale, eraelu kaitsesfääri sekkumine on põhjendatud vastava riive vähese intensiivsusega, mis kaalub oma olemuselt üle avaliku huvi kaitse. Nime ja isikukoodi avaldamist saab pidada mõõdukaks meetmeks arvestades avalikustamise eesmärki, milleks on läbipaistvuse tagamine."

II Asjakohased õigusnormid

12. 10.07.1998 jõustus erakonnaseaduse (EKS) muudatus:

"§ 8¹. Erakonna liikmeskonna avalikkus

(1) Erakonna juhatus peab liikmete nimekirja, millesse kantakse igaühe nimi, elukoht, isikukood, liikmeksastumise päev, kuu ja aasta ning andmed liikmeksoleku peatamise, väljaastumise või väljaarvamise kohta. Nimekirja võib kanda ka muid andmeid, kui see on sätestatud põhikirjas ega ole vastuolus seadusega.

(2) Mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri pidajal on õigus nõuda registrissekantud erakonna juhatuselt liikmete nimekirjast väljavõtte esitamist, mis sisaldab liikmete nimesid, sünniaegu ja liikmeksastumise päeva, kuud ja aastat."

13. 01.01.2001 jõustus avaliku teabe seadus (AvTS), mis reguleerib erakondade liikmete avalikustamist järgmiselt:

"§ 28. Teabevaldaja kohustus teave avalikustada

(1) Teabevaldaja on kohustatud avalikustama järgmise tema ülesannetega seotud olemasoleva teabe:

[...]

28) erakondade liikmete nimekirjad;"

14. 18.02.2002 muudeti EKS § 8¹, sätte uus sõnastus kõlab järgnevalt:

"§ 8¹. Erakonna liikmete nimekiri

(1) Erakonna juhatus peab erakonna liikmete nimekirja, millesse kantakse igaühe ees- ja perekonnanimi, isikukood, liikmeksastumise ning väljaastumise või väljaarvamise aeg. Nimekirja võib kanda ka muid andmeid, kui see ei ole vastuolus seadusega.

(2) Erakonna juhatus esitab iga aasta 1. veebruariks asukohajärgsele kohtu registriosakonnale erakonna liikmete nimekirja 1. jaanuari seisuga, välja arvatud väljaastunud ja väljaarvatud liikmete osas. Riigikogu valimise seaduse täitmise tagamiseks esitab erakonna juhatus erakonna liikmete nimekirja Riigikogu liikme kandidaatide registreerimiseks esitamise viimase päeva seisuga sellele päevale järgneval päeval.

(3) Justiitsminister kehtestab käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud nimekirja elektroonilise esitamise nõuded.

(4) Erakonna juhatus võib esitada ning erakonnast väljaastunud või väljaarvatud isiku nõudel peab esitama sellekohase teate kohtu registriosakonnale. Kui isiku liikmeksolek nähtub veebilehel avalikustatud erakonna liikmete nimekirjast, teeb kohtu registriosakond sinna teate alusel märke väljaastumise või väljaarvamise kohta.

(5) Kui erakonna juhatus ei ole esitanud käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud teadet, võib erakonnast väljaastunud või väljaarvatud isik ise esitada teate märke tegemiseks. Teade peab olema notariaalselt kinnitatud. Notar saadab teate notariaalselt kinnitatud ära kirja erakonna juhatusele.

(RK s 12.06.2002 jõust.18.07.2002 - RT I 2002, 57, 355)"

15. 01.01.2008 jõustus veel üks asjassepuutuv muudatus, nimelt lisati EKS § 8 lg 2¹:

"(2¹) Kohtu registriosakond avalikustab erakondade liikmete nimekirjad mittetulundusühingute ja sihtasutuste veebipäringusüsteemis."

III Õiguskantsleri seisukoht

3.1. Piiratud põhiõigus ja riive põhiseaduspärasus

16. PS § 42 sätestab, et riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi Eesti kodaniku vaba tahte vastaselt koguda ega talletada andmeid tema veendumuste kohta. PS § 42 kaitseb Eesti kodanikku andmete kogumise ja talletamise eest tema kõikvõimalike veendumuste, sh poliitiliste veendumuste kohta. Sätte eesmärk on tagada arvamuste ja veendumuste vabadus.⁵

17. Põhiõiguse riive peab olema nii formaalselt kui ka materiaalselt põhiseadusega kooskõlas. Põhiõiguste piiramise formaalne põhiseaduspärasus eeldab esiteks põhiseaduses sätestatud pädevuse, vormi- ja menetlusnõuete järgimist, teiseks PS § 13 lõikest 2 tuleneva õigusselguse

⁵ P.Roosma. Kommentaarid §-le 42. - Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2002, § 42 komm 1.

tagamist ning kolmandaks PS § 3 lg 1 lausest 1 tulenevast üldisest seadusereservatsioonist kinnipidamist. Riive materiaalse õiguspärasuse eeldused on seaduse legitiimne eesmärk ning PS § 11 lausest 2 tuleneva proportsionaalsuse põhimõtte järgimine: sobivus, vajalikkus, mõõdukus.

18. PS § 42 ei sisalda seadusereservatsiooni. Siiski on ka reservatsioonita põhiõiguste piiramine lubatav, kui seda tingivad muud põhiseaduslikku järku väärtused.⁶

3.1.1. Riive formaalne põhiseaduspärasus

19. EKS § 8 lg 2¹ ja AvTS § 28 lg 1 p 28 formaalse põhiseaduspärasuse nõuded on täidetud. Piirang on kehtestatud Riigikogu poolt menetluskorda järgides seadusega, korrakohaselt välja kuulutatud ja avaldatud. Samuti ei tekita küsimusi nimetatud normide kooskõla õigusselguse ega üldise seadusereservatsiooniga.

3.1.2. Riive materiaalne põhiseaduspärasus

3.1.2.1. Riive eesmärk ja selle legitiimsus

20. PS § 42 on seadusereservatsioonita põhiõigus. Seega võib PS §-s 42 sätestatud põhiõigust piirata üksnes juhul, kui piirangu eesmärk teenib põhiseaduslikku väärtust. Põhiseaduse kommentaarides on erakonnaliikmete avalikkusega seoses väljendatud järgmist seisukohta: "EKS kohaselt on erakonna liikmeskond avalik. Selline poliitiliste vaadete avalikustamine kujutab endast §-s 42 sätestatud põhiõiguste riivet, mida võib õigustada demokraatia põhimõttega. Erakonna eesmärgiks on tema liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide realiseerimiseks demokraatlikul teel võimu taotlemine. Sellist ülesannet ei saa demokraatlikus ühiskonnas täita salaorganisatsioon."⁷

21. Olen seisukohal, et erakonna liikmete nimekirja avalikustamise esimene eesmärk on **avaliku võimu läbipaistvuse tagamine**. EKS § 1 lg 1 sätestab, et erakond on Eesti kodanike vabatahtlik poliitiline ühendus, mille eesmärgiks on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse teostamine, ning mis on registreeritud erakonnaseaduses sätestatud korras. Erakonna eesmärk on seega suunatud avaliku võimu teostamisele, kuid mittetulundusühingu õiguslikus vormis eksisteeriv erakond ise on eraõiguslik juriidiline isik; erakond ise vahetult avalikku võimu ei teosta. Sellegipoolest võib väita, et erakonnal on eriline staatus. Erakonna eriline staatus tuleneb demokraatia põhimõttest.

22. PS §-st 10 tulenev demokraatia põhimõte tähendab esindusdemokraatiat, kus riigivõim kuulub küll rahvale, kuid seda teostavad rahva volitusel erinevad riigivõimuorganid. Rahvas teostab kõrgeimat riigivõimu hääleõiguslike kodanike kaudu Riigikogu valimise või rahvahääletusega. Selleks, et rahva kui kõrgeima võimukandja tahe saaks valimiste kaudu realiseeruda, on vaja seda kujundada. Seda ülesannet täidavad ühiskonnas erakonnad. Põhiseaduse demokraatia on ühtlasi ka erakonnademokraatia⁸, mistõttu erakonnad omavad põhiseaduslikku staatust, millega on määratletud erakondade roll poliitilises süsteemis ja nende ülesanded ühiskonnas. Riigikohtu

⁶ Nt RKÜKo 03.03.2003, nr 3-1-3-10-02, p 28: "Üldkogu leiab, et ühiskonna õiglustunne ja kohtusüsteemi efektiivne toimimine on väärtused, millega võib õigustada põhiõiguse piiramist. Eesti riigi rajamist õiglusele rõhutab Põhiseaduse preambula, kohtusüsteemi efektiivne toimimine on oluline väärtus, eriti õigusharu reformi ajal."

⁷ P.Roosma. Kommentaarid §-le 42. - Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2002, § 42 komm 3.

⁸ RKPJKo 02.05.2005, 3-4-1-3-05, p 30. Riigikohus on rõhutanud, et erakond on "demokraatiat tagavaks sillaks ühiskonna ja riigi vahel, mille funktsiooniks on poliitilisi seisukohti koondada ja hoomatavaks tervikuks kujundada ning neid valimistel edu saavutamise korral avalikku võimu teostades ellu viia". (Samas, p 31.)

hinnangul "Demokraatia põhimõtte eeldab, et valijal on võimalus teha valik erinevate valimisprogrammide ja ideede ning neid esindavate kandidaatide ning nimekirjade vahel. Demokraatia toimimise seisukohalt on oluline, et erinevad ühiskondlikud huvid oleksid ka [...] poliitilise otsustuse protsessis võimalikult ulatuslikult esindatud."⁹

23. Eelnevast tulenevalt leian, et avaliku võimu läbipaistvuse nõue peab laienema ka erakondadele ning läbipaistvus eesmärgina on legitiimne.

24. Erakondade liikmete avalikustamise teiseks eesmärgiks pean huvide konflikti keeldu. Huvide konflikti keeld tuleneb PS §-st 10, mis sätestab õigusriigi põhimõtte, mis ühe alapõhimõttena hõlmab ka võimude lahususe printsiipi. Võimude lahususe põhimõttest personaalsest dimensioonist tuleneb omakorda huvide konflikti keeld. Riigikohus on rõhutanud, et huvide konflikt kui olukord, kus "riigiametnik üheaegselt täidab olemuselt vastandlikke ülesandeid ja taotleb vastandlikke eesmärgi, võib põhjustada minetusi tema ametikohustuste täitmisel ja võib luua eeldused korruptsiooniks. Huvide konflikti peab vältima kõigis riigiametites."¹⁰ Huvide konflikti keeld on teiselt poolt tuletatav ka PS §-st 30, mis sätestab ametnikkonna põhimõtte. PS § 30 lg 2 kohaselt võib seadus piirata näiteks riigiteenistujate õigust tegeleda ettevõtlusega, kuuluda erakondadesse jt. Nende piirangute eesmärk on riigivõimu erapooletus ja objektiivsus. Riigikohus on rõhutanud, et korruptsioon kahjustab riigivõimu ausat ja õiguspärast toimimist ning korruptsiooni vältimine, sh abstraktse korruptsiooniohu vähendamine õigusriiklikult aktsepteeritav põhiõiguste piiramise põhjus.¹¹

25. Kokkuvõtlikult aitab erakondade nimekirjade avalikustamine vältida huvide konflikti eeskätt seoses sellega, et see võimaldab avalikustada ja välja tuua raha ja võimu või erakonda kuulumise ja konkreetse avaliku võimu otsuse omavahelisi seoseid ning seetõttu on ka see eesmärk legitiimne.

3.1.2.2. Piirangu proportsionaalsus

(1) Sobivus

26. Abinõu on sobiv, kui see soodustab eesmärgi saavutamist. Vaieldamatult ebaproportsionaalne on sobivuse mõttes abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist

27. Leian, et erakondade nimekirjade avalikustamine aitab läbipaistvuse ja huvide konflikti keelu eesmärgi saavutamisele kaasa ning on seega kohane meede. Ametnike nn sundparteistamist ning huvide konfliktiga kaasnevat võimalikku korruptsiooniohtu silmas pidades aitab erakonnaliikmete avalikkus ajakirjandusel oma kontrollifunktsiooni täita ja paremini avada ühe või teise avaliku võimu teostamisel tehtud otsuse tausta. Võib väita, et kui selles osas ei tagata läbipaistvus, on parteil veelgi lihtsam oma erakonnakaaslasel nn võtmeisikuteks määrata.

28. Ajakirjanduses võib selle kohta tuua ka mitmeid näiteid – nii näiteks kirjutati ajalehes "Äripäev": "Keskkonnaministeeriumi valitsev Rahvaliit politiseeris aastaga maakondades hulga keskkonnametnikke, juhtides sedasi loodushoiuks ettenähtud miljonite liikumist endale soodsas suunas."¹² Artiklis "Raha võim" on esitatud põhjalik ülevaade ametnike politiseerimisest ja sellega

⁹ RKÜKo 19.04.2005, 3-4-1-1-05, p 26.

¹⁰ RKPJKo 02.11.1994, nr III-4/A-6/94, p 2.

¹¹ RKÜKo 25.01.2007, nr 3-1-1-92-06, p 28.

¹² A.Kärssin. Keskkonnaraha liigub Rahvaliidu lükatud jäljes. Äripäev Online, 23.11.2005, arvutivõrgus kättesaadav: http://ap3.ee/Default2.aspx?PaperArticle=1&code=3048/uud_uudid_x_304809.

kaasnevast korruptsiooniohust: "Aasta jooksul on Keskerakonda astunud umbes 20 vallajuhti, lisaks hulk riigiametnikke. Vallajuhtide peamine põhjendus: nii tulevad valda riigi investeeringud.[...] Keskerakonna haridusminister Mailis Reps jagab lisaelarve 82 miljonist lasteasutustele mõeldud kroonist 72 miljonit krooni nendele valdadele, kus on võimul Keskerakond või Rahvaliid. [...] Misso vallavanem Lembit Sikk astub Keskerakonda, haridusminister Mailis Reps eraldab Misso koolile 2,4 miljonit krooni."¹³

29. Pean seega ajakirjanduse rolli selliste juhtumite vastu võitlemisel ning demokraatia ja erakonnademokraatia tagamisel väga oluliseks ning juurdepääsu erakondade nimekirjale põhjendatuks. Seetõttu on eesmärgi saavutamise abinõu sobiv.

(2) Vajalikkus

30. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Põhiline küsimus seisneb siin esiteks nimekirjadele juurdepääsu tagamise kohas ja viisis, st kas on aktiivne avalikustamiskohustus (veebilehel) või võimaldatakse seda teabenõude alusel. Teiseks, kas viimasel juhul saab teabenõude alusel andmetega tutvuda igaüks või võimaldatakse juurdepääsu nimekirjadele põhjendatud/õigustatud vms huvi korral.

31. Ma ei nõustu justiitsministriga, kes leidis, et sisulist vahet ei ole, kas nimekirjad avalikustatakse veebis või võimaldatakse juurdepääs vastava taotluse korral (ülal p 8). Leian, et kohustus nimekirjad veebis avalikustada kujutab endast intensiivsemat riivet, sest andmed on kõigile internetikasutajatele mõne hiireklikiga kättesaadavad.

32. Samas leian, et olukord, kus informatsiooni erakondliku kuuluvuse kohta väljastatakse üksnes teabenõude alusel või suisa pöörduja põhjendatud huvi korral, ei pruugi aidata kaasa nimekirjade avalikustamise eesmärkide – läbipaistvus ja huvide konflikti keeld – saavutamisele, sest ajakirjanikud ei pruugi kõigil juhtumitel saada vastavat informatsiooni, mistõttu nad ei pruugi erakondlikkuse kuulumise kohta alati järelepärimist esitada.

33. Rõhutan siinkohal asjaolu, mida ka justiitsminister oma kirjas välja tõi. Nimelt peab erakondlikku kuuluvust puudutavate andmete kasutaja vastutama selle eest, et ta oma otsustes juhinduks põhiseaduses sätestatud diskrimineerimise keelu põhimõttest. Kui inimesel on kahtlusi, et teda on poliitilise kuuluvuse alusel diskrimineeritud, on tal õigus kasutada oma õiguste kaitseks õiguskaitsevahendeid. Leian, et nimekirjade avalikustamine on vajalik.

(3) Mõõdukus

34. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.

35. PS §-st 42 tulenev keeld koguda ja talletada andmeid Eesti kodaniku tahte vastaselt tema veendumuste kohta on kahtlemata oluline põhiõigus. Leian siiski, et põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust ei saa antud juhul pidada ülemäära intensiivseks.

¹³ R.Ülavere. "Raha võim". Äripäev 13.09.2006, arvutvõrgus kättesaadav: http://ap3.ee/Default2.aspx?PaperArticle=1&code=3342/uud_uudidx_334201

36. Erakonnaga ühinemisel teostab inimene PS §-st 48 tulenevat ühinemisvabaduse põhiõigust; erakonda kuuludes saab isik väljendada oma maailmavaadet ja poliitilisi seisukohti. Erakond on EKS § 1 lõikest 1 tulenevalt Eesti kodanike vabatahtlik poliitiline ühendus, mille eesmärgiks on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvid väljendamine ning riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse teostamine, ning mis on registreeritud erakonnaseaduses sätestatud korras. Seega mõistetakse erakonda Eestis mitte salaorganisatsioonina, vaid demokraatia põhimõttest tulenevale läbipaistvuse nõudele allutatud organisatsioonina.

37. Nimekirjade avalikustamise eesmärgid on minu hinnangul väga kaalukad: nii demokraatia põhimõttest tulenev avaliku võimu teostamise läbipaistvus kui ka korruptsiooni ärahoidmisele suunatud huvid konflikti vältimine ning seeläbi on avaliku võimu tegutsemise õiguspärasus põhiseaduse väärtusi ning ühiskonna arengut silmas pidades äärmiselt oluline.

38. Eelnevast tulenevalt olen seisukohal, et EKS § 8 lg 2¹ ja AvTS § 28 lg 1 p 28 tulenev veendumuste kogumise ja talletamise keelu (PS § 42) piirang on mõõdukas taotletava eesmärgi (läbipaistvus ja huvid konflikti keeld) suhtes.

Kokkuvõte

Eeltoodud kaalutlustel asusin Teie avalduse asjaolusid uurides seisukohale, et erakonnaliikmete nimekirjade avalikustamine on põhiseadusega kooskõlas. Avaliku võimu teostamise läbipaistvuse nõue ning huvid konflikti keeld on kaalukad põhiseadusest endast tulenevad põhiväärtused, mis õigustavad PS §-st 42 tuleneva põhiõiguse piirangut.

Loodan, et minu selgitused aitavad Teil mõista erakondade nimekirjade avalikustamise vajalikkust

Austusega

Indrek Teder